

e-mentor

DWUMIESIĘCZNIK SZKOŁY GŁÓWNEJ HANDLOWEJ W WARSZAWIE
WSPÓŁWYDAWCA: FUNDACJA PROMOCJI I AKREDYTACJI KIERUNKÓW EKONOMICZNYCH

2021, nr 1 (88)

Palankiewicz-Mitrut, E. (2021). *Zjawisko plagiatu a młodzież akademicka* – recenzja książki. *e-mentor*, 1(88), 19–20.

Zjawisko plagiatu a młodzież akademicka – recenzja książki

Emilia Palankiewicz-Mitrut

Zjawisko plagiatowania stało się dzisiaj wszechobecne głównie za sprawą łatwego dostępu do internetu, który stwarza nieograniczone możliwości korzystającym z niego osobom. Plagiat jednak istniał już w czasach antycznych i jest bardzo dobrze znany zarówno w środowisku prawniczym, jak i uniwersyteckim; studenci obecnie często sięgają po gotowe opracowania, przywłaszczając sobie prawa autorskie ich twórców. Oczywiście problem plagiatu nie dotyczy wszystkich – wielu przedstawicieli tego środowiska dalekich jest od stosowania nieuczciwych praktyk, jednakże bezprawne korzystanie z cudzych dzieł staje się zjawiskiem powszechnym, co z pewnością nie wpływa pozytywnie na poziom kształcenia uniwersyteckiego.

Anna Sokołowska w publikacji *Zjawisko plagiatu a młodzież akademicka* porusza bardzo istotną problematykę, jaką jest plagiaryzm na uczelniach. Odnosi się do przemian społecznych, które nastąpiły na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat i wpłynęły na obecne funkcjonowanie uniwersytetów, a także rolę, jaką teraz pełni kształcenie wyższe. Autorka zauważa, że współczesny system edukacji uniwersyteckiej nie ma już wymiaru elitarnego. Dostęp do kształcenia wyższego stał się powszechny, a studenci często chcą zdobyć dyplom bez większego zaangażowania, wysiłku i własnego wkładu naukowego. Autorka dostrzega, że uniwersytet przestał być instytucją kształcąca „najlepszych z najlepszych”, a obecnie raczej pełni funkcję „fabryki absolwentów”. Wynikiem tego jest narastanie problemu nieuczciwości akademickiej, której jednym z przejawów jest plagiatowanie.

Sokołowska, powołując się na hasła encyklopedyczne oraz literaturę, w części wprowadzającej swojej książki pokazuje, że plagiat może przybierać różne formy i w związku z tym określa go wiele definicji. Na początku odwołuje się do *Nowego Leksykonu PWN*, gdzie plagiatem określono „przywłaszczenie cudzego utworu, pracy naukowej, dzieła artystycznego (...), zapożyczenie z cudzych dzieł podane jako własne i opublikowane pod własnym nazwiskiem”. Pośród innych odniesień autorka nawiązuje także do poglądów Alice Drum twierdzącej, że plagiat jest moralnie i prawnie zły, gdyż w sposób fałszywy przedstawia słowa oraz idee kogoś innego jako własność plagiatorującego, dlatego jest to choroba, która niszczy. Sokołowska podkreśla również, że plagiatowanie stało się zjawiskiem bardzo powszechnym zarówno w Polsce, jak i na zagranicznych uczelniach. Autorka przywołuje wyniki badań przeprowadzonych wśród studentów w Stanach Zjednoczonych, Francji oraz Szwecji, ukazujące wagę problemu, jakim jest przywłaszczenie własności intelektualnej bądź artystycznej innego twórcy. Następnie, posługując się przykładem krajów azjatyckich, próbuje wyjaśnić, jakie są jego przyczyny. Zauważa przy tym, iż dawniej plagiat w środowisku akademickim niekoniecznie był odbierany negatywnie. Sytuacja zmieniła się dopiero po nastaniu kapitalizmu, którego przewodnią ideą było wyodrębnienie prywatnej własności, w tym również własności intelektualnej bądź twórczej. Od tego momentu zjawisko plagiaryzmu postrzegane jest nie tylko jako przywłaszczenie dzieła, będącego efektem czyjejś twórczości, lecz także jako kradzież dóbr materialnych a z perspektywy autora – utrata spodziewanych korzyści.

Książka Anny Sokołowskiej składa się z dwóch części – teoretycznej i metodologicznej. Rozdzielenie pracy na część teoretyczną i empiryczną ma typowo socjologiczny charakter, który jest często stosowany w naukach społecznych, gdzie głównym celem jest ukazanie pewnego zjawiska w społeczeństwie lub wśród danej grupy społecznej na tle postępujących zmian. W przypadku problematyki, która została poruszona w omawianej publikacji, podział ten jest jak najbardziej trafny i uzasadniony.

Autorka w swojej publikacji powołuje się na literaturę polską i zagraniczną oraz na badania, które dotyczą omawianej problematyki. Rozważania teoretyczne znajdują poparcie

naukowe, dlatego są niezastąpionym elementem wprowadzającym do części badawczej książki. Metodologiczna część pracy, składająca się z prezentacji i analizy badań stanowi istotny punkt wyjścia do wniosków i implikacji dla dalszych badań dotyczących zjawiska plagiatu w obszarze kształcenia uniwersyteckiego, które znalazły się w zakończeniu.

W pierwszej części książki (*Plagiat w kontekstach społeczno-kulturowych i prawnych*) autorka analizuje przemiany na współczesnym uniwersytecie, których efektem jest zmiana sposobu myślenia studentów. Przez wielu uczących się plagiat nie jest traktowany jako negatywne zjawisko. Studenci nie postrzegają go też jako niebezpieczeństwa stojącego na drodze do zdobycia rzetelnego wykształcenia.

Sokołowska, dociekając powodów zmian w obszarze współczesnego kształcenia akademickiego, wyszczególnia tendencje, które spowodowały, że studenci zaczęli inaczej niż ich poprzednicy w minionych dekadach postrzegać edukację wyższą. Na zaistniałe przemiany, których skutkiem stało się rozpowszechnienie plagiatu, wpłynęły zdaniem autorki książki takie kwestie, jak: zmiana świadomości wśród osób funkcjonujących w środowisku uniwersyteckim; zmodyfikowany sposób uczenia się studentów spowodowany przejściem od linearnego i systematycznego przyswajania wiedzy do uczenia się w sposób sfragmentaryzowany i mozaikowy; znacząca dominacja testów w systemie oceniania; upadek wielkich autorytetów naukowych; nastawienie młodych ludzi na osiąganie sukcesu; wpływ kultury popularnej na młodzież, na jej mentalność oraz sposób postrzegania świata.

Drugi rozdział Anna Sokołowska poświęciła analizie przepisów prawa dotyczących zjawiska plagiatu i ochrony praw autorskich zarówno w aspekcie przedmiotowym, jak i podmiotowym. Zaprezentowała w nim regulacje prawa polskiego i międzynarodowego, a także orzecznictwo dotyczące omawianego zagadnienia.

Autorka słusznie zaznacza, że prawo ma pedagogiczny charakter, ponieważ jego rolą jest wychowanie, a nie tylko nakładanie sankcji karnych i cywilnoprawnych. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt przeplatania się tych obu dyscyplin, czyli pedagogiki i prawa oraz ich wzajemnego wpływu na kształtowanie jednostki zmierzające do zmiany ludzkiego zachowania. Zagadnienia poruszone w części teoretycznej stanowią doskonały punkt wyjścia do zaprezentowania wyników badań przeprowadzonych przez autorkę.

Grupę badawczą stanowiło 16 studentów piątego roku jednolitych studiów magisterskich oraz drugiego roku studiów uzupełniających czterech różnych kierunków na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Głównym celem badań była odpowiedź na pytanie: jak współczesna młodzież akademicka postrzega zjawisko plagiatu w kontekście swoich doświadczeń oraz przemian społeczno-kulturowych? Operacjonalizując ten problem, badaczka wyodrębniła pytania szczegółowe, a odpowiedzi studentów UAM uczyniła podstawą dalszych analiz.

Metodą badawczą, którą posłużyła się autorka, był indywidualny wywiad pogłębiony. Wybór ten uzasad-

niła faktem, że metoda ta ma zastosowanie zarówno w badaniach naukowych, jak i w życiu codziennym, toteż jest idealna przy badaniu zjawiska społeczno-kulturowego, jakim jest plagiat. Celem rozmów, które zostały przeprowadzone przez autorkę, było zaprezentowanie podejścia respondentów do plagiatorstwa na podstawie ich doświadczeń związanych z kształceniem uniwersyteckim. Sokołowska twierdzi też, że badania jakościowe mają przewagę nad ilościowymi, ponieważ dzięki nim mogą wyjść na światło dzienne kwestie, których wcześniej nie poruszano. Ponadto wywiad – metoda niewymagająca wcześniejszego stawiania hipotez – daje badaczowi pewną dowolność oraz możliwość odkrycia nowych prawd, do których trudno byłoby dotrzeć, stosując metody ilościowe. Badania zostały poddane analizie pedagogicznej, której wyniki mogą stanowić implikacje dla działań edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania zjawisku plagiatu. Trafność wyboru metody badawczej potwierdzają sformułowane przez autorkę wnioski końcowe, jednak w przyszłości warto byłoby także rozszerzyć grupę badawczą o młodszych respondentów. Ich odpowiedzi z pewnością dałyby pełniejszy obraz postrzegania plagiatu na uniwersytecie, ponieważ wzięte zostałyby pod uwagę opinie badanych znajdujących się na różnych etapach kształcenia.

Książkę Anny Sokołowskiej cechuje interdyscyplinarność, która, zwłaszcza w naukach społecznych, pozwala na lepsze poznanie świata i funkcjonujących w nim jednostek. Wielowymiarowość omawianej pracy polega na połączeniu czterech dyscyplin naukowych: pedagogiki, prawa, socjologii oraz nauki związanej z działalnością artystyczną i kulturową. Pedagogika jest główną dyscypliną, na której opiera się autorka, opisując i badając problematykę dotyczącą plagiatorstwa wśród studentów, jednakże nie może ona istnieć w oderwaniu od innych dyscyplin. Interdyscyplinarny charakter omawianej książki jest czynnikiem świadczącym o jej nowatorstwie oraz doniosłej wartości naukowej, a także otwartości wobec oczekiwań poznawczych czytelnika, odnoszących się do różnych aspektów jego życia.

Zaletą omawianej publikacji jest też logiczna i przejrzysta struktura oraz styl – książka chociaż napisana językiem naukowym, pozostaje zrozumiała również dla czytelników spoza środowiska uniwersyteckiego.

Książka *Zjawisko plagiatu a młodzież akademicka* jest wartościową i oryginalną pozycją naukową, której tematyka może zostać w przyszłości pogłębiona w opracowaniach nawiązujących do sytuacji epidemicznej. Pandemia COVID-19 spowodowała, że korzystanie z internetu w przestrzeni edukacyjnej, w tym obszarze kształcenia wyższego, stało się wręcz nieodzowne. Z pewnością sprzyja to jeszcze większemu rozpowszechnieniu się zjawiska plagiatu wśród uczących się, którzy sięgając do źródeł internetowych, kradną cudzą własność intelektualną bądź twórczą.

Dane bibliograficzne: Anna Sokołowska, *Zjawisko plagiatu a młodzież akademicka*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2020.